

ගීත සහ කවි

අඩිගුත්තරනිකායෙ

තිකනිපාතපාළි

තනියො පණණාසකො

1. සම්බොධිවග්ගො

5. රුණණුසුත්තං

108. “රුණණුමිදං, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යදිදං ගීතං. උම්මත්තකමිදං, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යදිදං නච්චං. කොමාරකමිදං, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යදිදං අතිවෙලං දන්තවිදංසකං භසිතං. තස්මාතිභ, භික්ඛවෙ, සෙතූසාතො ගීතෙ, සෙතූසාතො නච්චෙ, අලං වො ධම්මජ්ජමොදිතානං සතං සිතං සිතමත්තායා”ති. පඤ්චමං.

රුණණුසුත්තවණ්ණනා (අට්ඨකථා)

108. පඤ්චමං අත්ථුජ්ජපත්තියා නික්ඛිත්තං. කතරාය අත්ථුජ්ජපත්තියා? ඡබ්බග්ගියානං අනාචාරෙ. තෙ කිර ගායන්තා නච්චන්තා භසන්තා විචරිංසු. භික්ඛු දසබලස්ස ආරොච්ඡිංසු. සත්ථා තෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං ඔවාදන්ථාය ඉදං සුත්තං ආරභී. තත්ථ රුණණුන්ති රොදිතං. උම්මත්තකන්ති උම්මත්තකකිරියා. කොමාරකන්ති කුමාරකෙහි කත්තබ්බකිච්චං. දන්තවිදංසකභසිතන්ති දන්තෙ දස්සෙත්වා පාණිං පහරන්තානං මහාසද්දෙන භසිතං. සෙතූසාතො ගීතෙති ගීතෙ වො පච්චයසාතො හොතු, සහෙතුකං ගීතං පජ්ජථාති දීපෙති. නච්චෙපි ඵසෙව නයො. අලන්ති යුත්තං. ධම්මජ්ජමොදිතානං සතන්ති ඵත්ථ ධම්මො චූච්චති කාරණං, කෙනච්චෙව කාරණෙන පමුදිතානං සන්තානං. සිතං සිතමත්තායාති තස්මිං සිතකාරණෙ සති යං සිතං කරොථ, තං වො සිතමත්තාය අග්ගදන්තෙ දස්සෙත්වා පහට්ඨාකාරමත්තදස්සනායයෙව යුත්තන්ති චූත්තං හොති.

අඩිගුත්තරනිකායෙ

පඤ්චකනිපාතපාළි

පඤ්චමො පණ්ණාසකො

1. කිම්බිලවග්ගො

9. ගීතස්සරසුත්තං

209. “පඤ්චමෙ, භික්ඛවෙ, ආදීනවා ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මං භණන්තස්ස. කතමෙ පඤ්ච? අත්තනාපි තස්මිං සරෙ සාරජ්ජති, පරෙපි තස්මිං සරෙ සාරජ්ජන්ති, ගහපතිකාපි උජ්ඣායන්ති – ‘යථෙව මයං ගායාම, එවමෙවං බො සමණා සකායුත්තියා ගායන්ති’ති, සරකුත්තිමිපි නිකාමයමානස්ස සමාධිස්ස භඩ්ගො හොති, පච්ඡිමා ජනතා දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජති. ඉමෙ බො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච ආදීනවා ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මං භණන්තස්සා’ති. නවමං.

ගීතස්සරසුත්තවණ්ණනා (අට්ඨකථා)

209. නවමෙ ආයතකෙනාති දීසෙන, පරිපුණ්ණපදබ්බාඤ්ජනකං ගාථාවත්තඤ්ච විනාසෙත්වා පවත්තෙන. සරකුත්තිමිපි නිකාමයමානස්සාති එවං ගීතස්සරො කාතබ්බොති සරකිරියං පත්ථයමානස්ස. සමාධිස්ස භඩ්ගො හොතීති සමථවිපස්සනාවිත්තස්ස විනාසො හොති.

ගීතස්පරසුත්තවණ්ණනා (ටීකා)

209. නවමෙ ආයතකො නාම ගීතස්පරො තං තං වත්තං භින්දිත්වා අක්ඛරානි විනාසෙත්වා පවත්තොති ආහ “ආයතකෙනා”තිආදි. ධම්මෙහි සුත්තවත්තං නාම අත්ථී, ගාථාවත්තං නාම අත්ථී, තං විනාසෙත්වා අතිදීසං කාතුං න වට්ඨති. ධම්මඤ්ඤි භාසන්තෙන චතුරස්සෙන වත්තෙන පරිමණ්ඩලානි පදබ්‍යාඤ්ජනානි දස්සෙතඛ්ඛානි. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සරහඤ්ඤ”න්ති (චූළව. 249) ච වචනතො සරෙන ධම්මං භණ්ණං වට්ඨති. සරහඤ්ඤෙ කිර තරඬගවත්තධොතකවත්තභාගග්ගභකවත්තාදීනි ද්වත්තිංස වත්තානි අත්ථී. තෙසු යං ඉච්ඡති, තං කාතුං ලභතීති.

අඩිගුත්තරනිකායෙ

දුකනිපාතපාළි

පඨමො පණ්ණාසකො

5. පරිසවග්ගො

6. ඔක්කාවිතසුත්තං (කවිකතා)

48. “ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, පරිසා. කතමා ද්වෙ? ඔක්කාවිතවිනීතා පරිසා නො පටිපුච්ඡාවිනීතා, පටිපුච්ඡාවිනීතා පරිසා නො ඔක්කාවිතවිනීතා. කතමා ච, භික්ඛවෙ, ඔක්කාවිතවිනීතා පරිසා නො පටිපුච්ඡාවිනීතා? ඉධ, භික්ඛවෙ, යස්සං පරිසායං භික්ඛු යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා තෙසු භඤ්ඤමානෙසු න සුස්සුසන්ති න සොතං ඔදහන්ති න අඤ්ඤා විත්තං උපට්ඨපෙන්නි න ච තෙ ධම්මෙ උග්ගහෙනඛ්ඛං පරියාපුණ්ණඛ්ඛං මඤ්ඤන්ති. යෙ පන තෙ සුත්තන්තා කවිකතා කාවෙය්‍යා විත්තක්ඛරා විත්තඛ්‍යඤ්ජනා ඛාහිරකා සාවකභාසිතා තෙසු භඤ්ඤමානෙසු සුස්සුසන්ති සොතං ඔදහන්ති අඤ්ඤා විත්තං උපට්ඨපෙන්නි, තෙ ධම්මෙ උග්ගහෙනඛ්ඛං පරියාපුණ්ණඛ්ඛං මඤ්ඤන්ති, තෙ ච තං ධම්මං පරියාපුණ්ණත්ථා න වෙච අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපුච්ඡන්ති න ච පටිච්චරන්ති – ‘ඉදං කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ති? තෙ අච්චටඤ්ඤවෙච න ච්චරන්ති, අනුත්තානීකතඤ්ඤව න උත්තානීකරොන්ති, අනෙකච්චිතෙසු ච කඬ්ඛායානියෙසු ධම්මෙසු කඬ්ඛං න පටිච්චනොදෙන්ති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඔක්කාවිතවිනීතා පරිසා නො පටිපුච්ඡාවිනීතා.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, පටිපුච්ඡාවිනීතා පරිසා නො ඔක්කාවිතවිනීතා? ඉධ, භික්ඛවෙ, යස්සං පරිසායං භික්ඛු යෙ තෙ සුත්තන්තා කවිකතා කාවෙය්‍යා විත්තක්ඛරා විත්තඛ්‍යඤ්ජනා ඛාහිරකා සාවකභාසිතා තෙසු භඤ්ඤමානෙසු න සුස්සුසන්ති න සොතං ඔදහන්ති න අඤ්ඤා විත්තං උපට්ඨපෙන්නි, න ච තෙ ධම්මෙ උග්ගහෙනඛ්ඛං පරියාපුණ්ණඛ්ඛං මඤ්ඤන්ති. යෙ පන තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා තෙසු භඤ්ඤමානෙසු සුස්සුසන්ති

සොතං ඔදහන්ති අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙන්නි, තෙ ව ධම්මෙ උග්ගහෙනඛ්ඛං පරියාපුණිතඛ්ඛං මඤ්ඤන්ති. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපුච්ඡන්ති පටිච්චරන්ති - ‘ඉදං කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ති? තෙ අච්චටඤ්චෙව විචරන්ති, අනුත්තානීකතඤ්ච උත්තානීකරොන්ති, අනෙකච්චිතෙසු ව කඛ්ඛායානියෙසු ධම්මෙසු කඛ්ඛං පටිච්චනොදෙන්ති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පටිපුච්ඡාවිනීතා පරිසා නො ඔක්කාවිතවිනීතා. ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, ද්වෙ පරිසා. එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, ඉමාසං ද්වින්තං පරිසානං යදිදං පටිපුච්ඡාවිනීතා පරිසා නො ඔක්කාවිතවිනීතා’ති.

ඔක්කාවිතසුත්තවණ්ණනා (අට්ඨකථා)

48. ඡට්ඨෙ ඔක්කාවිතවිනීතානි දුඛ්ඛිනීතා. නො පටිපුච්ඡාවිනීතානි න පුච්ඡිත්ථා විනීතා. ගම්භීරානි පාළිවසෙන ගම්භීරා සල්ලසුත්තසදිසා. ගම්භීරත්ථානි අත්ථවසෙන ගම්භීරා මහාවෙදල්ලසුත්තසදිසා. ලොකුත්තරානි ලොකුත්තරඅත්ථදීපකා. සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තානි සත්තසුඤ්ඤං ධම්මමත්තමෙව පකාසකා අසඛ්ඛතසංයුත්තසදිසා. න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙන්නීති විජානනත්ථාය චිත්තං න උපට්ඨපෙන්නි, නිද්දායන්ති වා අඤ්ඤචිනිතා වා භොන්ති. උග්ගහෙනඛ්ඛං පරියාපුණිතඛ්ඛන්ති උග්ගහෙනඛ්ඛෙ ව පරියාපුණිතඛ්ඛෙ ව. කචිතානි කචිචි කතා. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. චිත්තක්ඛරානි විචිත්තඤ්චරා. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. ඛාභීරකානි සාසනතො ඛහිභුතා. සාවකභාසිතානි තෙසං තෙසං සාවකෙහි භාසිතා. සුස්සුසන්තීති අක්ඛරචිත්තතාය වෙච්ච සරසම්පත්තියා ව අත්තමනා හුත්ථා සුඤ්ඤන්ති. න වෙච්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපුච්ඡන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤං අත්ථං වා අනුසන්ධිං වා පුඛ්ඛාපරං වා න පුච්ඡන්ති. න ව පටිච්චරන්තීති පුච්ඡනත්ථාය වාරිකං න විචරන්ති. ඉදං කථන්ති ඉදං ඛාඤ්ඡනං කථං රොපෙනඛ්ඛං කීන්ති රොපෙනඛ්ඛං? ඉමස්ස කො අත්ථොති ඉමස්ස භාසිතස්ස කො අත්ථො, කා අනුසන්ධි, කිං පුඛ්ඛාපරං? අච්චටන්ති පටිච්ඡන්තං. න විචරන්තීති න උග්ගොටෙන්ති. අනුත්තානීකතන්ති අපාකටං කතං. න උත්තානීං කරොන්තීති පාකටං න කරොන්ති. කඛ්ඛායානියෙසුති කඛ්ඛාය කාරණභූතෙසු. සුක්කපක්ඛො වුත්තච්චල්ලාසෙන වෙදිතඛ්ඛො.

ඔක්කාවිතසුත්තවණ්ණනා (ටීකා)

48. ඡට්ඨෙ ගමභීරාති අගාධා දුක්ඛොගාල්භා. පාළිවසෙනාති ඉමිනා යො ධම්මපටිසම්භිදාය විසයො ගමභීරභාවො, තමාහ. ධම්මජ්ජපට්ඨෙධස්ස හි දුක්කරභාවතො ධම්මස්ස පාළියා දුක්ඛොගාල්භතාය ගමභීරභාවො. “පාළිවසෙන ගමභීරා”ති වත්වා “සල්ලසුත්තසදිසා”ති වුත්තං තස්ස “අනිමිත්තමනඤ්ඤාත”න්තිආදිනා (සු. නි. 579) පාළිවසෙන ගමභීරතාය ලබ්භනතො. තථා හි තත්ථ තා ගාථා දුට්ඨිඤ්ඤායාරූපා තිට්ඨන්ති. දුට්ඨිඤ්ඤායාඤ්ඤි ඤාණෙන දුක්ඛොගාල්භන්ති කත්වා “ගමභීර”න්ති වුච්චති. පුබ්බාපරම්පෙත්ථ කාසඤ්චි ගාථානං දුට්ඨිඤ්ඤායතාය දුක්ඛොගාල්භමෙව, තස්මා තං “පාළිවසෙන ගමභීරා”ති වුත්තං. ඉමිනාව නයෙන “අත්ථවසෙන ගමභීරා”ති එත්ථාපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. මහාවෙදල්ලසුත්තස්ස (ම. නි. 1.449 ආදයො) අත්ථවසෙන ගමභීරතා සුට්ඨිඤ්ඤායාව. ලොකං උත්තරතීති ලොකුත්තරො, නවවිධො අප්පමාණධම්මො. සො අත්ථභූතො එතෙසං අත්ථීති ලොකුත්තරා. තෙනාහ “ලොකුත්තරඅත්ථදීපකා”ති.

සත්තසුඤ්ඤං ධම්මමත්තමෙවාති සත්තෙන අත්තනා සුඤ්ඤං කෙවලං ධම්මමත්තමෙව. උග්ගභෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බන්ති ලිඬිගවචනවිපල්ලාසෙන වුත්තන්ති ආහ “උග්ගභෙතබ්බෙ ව පරියාපුණිතබ්බෙ වා”ති. කචිතො කම්මං කචිතා. යං පනස්ස කම්මං, තං තෙන කතන්ති වුච්චතීති ආහ “කචිතාති කචීහි කතා”ති. ඉතරන්ති කාවෙය්‍යාති පදං, කාබ්‍යන්ති වුත්තං භොති. කාබ්‍යන්ති ව කචිතා වුත්තන්ති අත්ථො. තෙනාහ “තස්සෙව වෙචචන”න්ති. විචිත්‍රඅක්ඛරාති විචිත්තාකාරක්ඛරා විඤ්ඤාපනීයා. සාසනතො බහිභූතාති න සාසනාවචරා. තෙසං සාවකෙහීති බුද්ධානං සාවකාති අපඤ්ඤාතානං යෙසං කෙසඤ්චි සාවකෙහි. න වෙච අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිපුච්ඡන්තීති යෙ වාවෙන්ති, යෙ ව සුභන්ති, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අත්ථාදිං නප්පටිපුච්ඡන්ති, කෙවලං වාචනසචනමත්තෙනෙව පරිතුට්ඨා භොන්ති. වාරිකං න විචරන්තීති අසුකස්මිං යානෙ අත්ථාදිං ජානන්තා අත්ථීති පුච්ඡනත්ථාය වාරිකං න ගච්ඡන්ති තාදිසස්ස පුග්ගලස්ස අභාවතො තස්ස ව පුබ්බාපරවිරොධතො. කථං රොපෙතබ්බන්ති කෙන පකාරෙන නික්ඛිපිතබ්බං. අත්ථො නාම සභාවතො අනුසන්ධිතො සම්බන්ධතො පුබ්බාපරතො

ආදිපරියොසානතො ච ඤාතො සම්මාඤාතො හොතීති ආහ “කො අත්ථො”ති ආදි. අනුත්තානීකත්ති අක්ඛරසන්තීවෙසාදිනා අනුත්තානීකතං. කඬ්ඛායාති සංසයස්ස.

චූළ්ලවග්ගඅට්ඨකථා

248. න භික්ඛවෙ නච්චං වාතීආදීසු යංකිඤ්චි නච්චං අන්තමසො මොරනච්චමිපි දස්සනාය ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං. සයමිපි නච්චන්තස්ස වා නච්චාපෙන්තස්ස වා දුක්කටමෙව. භීතමිපි යංකිඤ්චි නටභීතං වා සාධුභීතං වා අන්තමසො දන්තභීතමිපි “යං ගායිස්සාමා”ති පුබ්බහාගෙ ඔකුජන්තා කරොන්ති, එතමිපි න වට්ටති. සයං ගායන්තස්සාපි ගායාපෙන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. වාදිතමිපි යංකිඤ්චි න වට්ටති. යං පන නිට්ඨුහන්තො වා සාසඬ්ඛෙ වා යීතො අච්ඡරිකං වා චොටෙති, පාණං වා පහරති, තත්ථ අනාපත්ති. සබ්බං අන්තරාරාමෙ යීතස්ස පස්සතො අනාපත්ති. “පස්සිස්සාමී”ති විහාරතො විහාරං ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තියෙව. ආසනසාලාය නිසින්තො පස්සති, අනාපත්ති. “පස්සිස්සාමී”ති උට්ඨහිත්වා ගච්ඡතො ආපත්ති. වීථියං යත්වා ගීවං පරිවත්තෙන්වා පස්සතොපි ආපත්තියෙව.

249. සරකුත්තින්ති සරකිරියං. භඩ්ගො හොතීති අලද්ධං උප්පාදෙතුං න සක්කොති; ලද්ධං සමාපජ්ජිතුං. පච්ඡිමා ජනතාති අමිභාකං ආවරියාපි උපජ්ඣායාපි එවං ගායිංසුති පච්ඡිමො ජනො දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජති; තථෙව ගායති. න භික්ඛවෙ ආයතකෙනාති එත්ථ ආයතකො නාම තං තං වත්තං භින්දිත්වා අක්ඛරාති විනාසෙන්වා පවත්තො. ධම්මෙ පන සුත්තන්තවත්තං නාම අත්ථී, ජාතකවත්තං නාම අත්ථී, ගාථාවත්තං නාම අත්ථී, තං විනාසෙන්වා අතිදීසං කාතුං න වට්ටති. චතුරස්සෙන වත්තෙන පරිමණ්ඩලාති පදබ්‍යාඤ්ජනාති දස්සෙතබ්බාති. සරභඤ්ඤන්ති සරෙන භණනං. සරභඤ්ඤෙ කිර තරඬ්ගවත්තධොතකවත්තගලිතවත්තාදීති ද්වත්තිංස වත්තාති අත්ථී. තෙසු යං ඉච්ඡති, තං කාතුං ලභති. සබ්බෙසං පදබ්‍යාඤ්ජනං අවිනාසෙන්වා විකාරං අකත්වා සමණසාරුජ්ජපෙන චතුරස්සෙන නයෙන පවත්තනංයෙව ලක්ඛණං.

(5. චූද්දකවත්ථුබන්ධකෙ - 30,31 සික්ඛාපදාති)